

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

2018 - 2021

NURMIJÄRVI

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018-2021

Esipuhe	3
1. Johdanto	4
2. Miten suunnitelma päivitettiin?	5
3. Mitä on hyvinvointi?	5
3.1 Mitä tiedämme lasten ja nuorten hyvinvoinnista Nurmijärvellä?.....	6
3.1.1 Sähköisen hyvinvointikertomuksen mittareiden ja kootun kokemustiedon saatu tieto hyvinvoinnista..	7
3.1.2 Sähköinen hyvinvointikertomus	7
3.1.3 Sosiaalialan osaamiskeskuksen hyvinvointikysely.....	8
3.1.4 Alakoululaisten ajatuksia hyvinvointia edistävästä ja estävästä tekijöistä	8
3.1.5 Neuvolassa tehdyt lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvät haastattelut.....	9
3.1.6 Kouluterveyskysely 2017	10
YK:n lapsen oikeuksien sopimus.....	11
4. Nurmijärven lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman ohjaavat periaatteet	12
4.1 Osallisuus	13
4.2 Tuki lasten ja nuorten kasvuympäristöihin	16
4.3 Toimivat palvelut	17
4.4 Rakenne ja asenne.....	18
4.5 Varhaisen avoimen yhteistyön eettiset periaatteet.....	19
4.6 Oppilas- ja opiskelijahuolto	20
5. Kehittämiskohteet	25
5.1 Myönteisten kasvatustietojen ja ryhmään kuulumisen edistäminen.....	25
5.2 Ennaltaehkäisevien – ja varhaisen tuen palvelujen kehittäminen	27
5.3 Hyvinvointia edistävien elintapojen vahvistaminen.....	30
5.4 Lasten ja nuorten koulunkäynnin, opiskelun ja elämänhallinnan tukeminen.....	32
5.5 Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistäminen oppilashuoltoa kehittämällä.....	33
6. Tavoite- ja toimenpideohjelma vuosille 2017–2021	35
7. Arviointi ja seuranta	40

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi on meidän kaikkien yhteinen asia

Valtaosa nurmijärveläisistä lapsista ja nuorista voi hyvin. Viimeisen valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tulosten mukaan suhteet aikuisiin ovat parantuneet ja suurimmalla osalla lapsista ja nuorista on jokin harrastus. Myönteisen kehityksen turvaamiseksi Nurmijärven kunnan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on päivitetty ja siihen sisältyvät toimintaa ohjaavat periaatteet ja kehittämisen kohteet määritetty vuoteen 2021 asti.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma toteuttaa YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Suunnitelmassa keskeisessä asemassa ovat pienet lapset, varhainen vuorovaikutus sekä lasten ja nuorten kulttuuripalvelut. Suunnitelmaan kirjattua kehittämistoimintaa jäsentävät avoin yhteistyö, osallisuus, tuki lasten ja nuorten kasvuympäristöihin sekä toimivat palvelut. Kehittämiskohteiden valinnassa on huomioitu valtakunnallinen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE sekä kuntastrategiaan kirjatut toimintatavoitteet.

Toivon, että Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta tulee lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevien työtä ohjaava asiakirja, johon kirjatut periaatteet ja kehittämiskohteet näkyvät työntekijöiden arjen toiminnassa. Kiitos teille kaikille, jotka olette olleet mukana valmistelemassa ja päivittämässä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

Tiina Hirvonen

Sivistystoimenjohtaja

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmän puheenjohtaja

1. Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten ja nuorten hyvinvointityötä kunnassa. Suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma palvelee Nurmijärven kunnan strategian toteutumista ja on kiinteästi yhteydessä koko kunnassa tehtävään hyvinvointityöhön.

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt tämän suunnitelman kesäkuussa 2018 ja arvioi sen toteutumista vähintään kerran valtuustokauden aikana.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin toteutumista ohjaa ja seuraa vuosittain Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmä. Kunnanjohtajan nimeämään ryhmään kuuluvat:

- Sivistystoimen johtaja Tiina Hirvonen, pj.
- va. Sosiaali - ja terveysjohtaja Ilpo Salminen
- Perhe- ja sosiaalipalveluiden päällikkö Suvi Salin
- Terveys- ja vanhuspalvelujen päällikkö Johanna Jahnukainen
- Opetuspäällikkö Kati Luostarinen
- Nuorisopäällikkö Merja Winha-Järvinen
- Varhaiskasvatuspäällikkö Leena Laine
- Toimiala-asiantuntija (verkostotyö) Olli Laiho

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittämisestä vuosille 2018-2021 on vastannut ohjausryhmän nimeämä työryhmä. Työryhmään kuuluvat:

- Toimiala-asiantuntija (verkostotyö) Olli Laiho
- Palvelupäällikkö Marita Käyhkö
- Erityisopetuksen asiantuntija Miira Arminen
- Sosiaalityön johtaja Mira Ropponen
- Erityisnuorisotyöntekijä Tanja Oguntuase
- Vastaava nuoriso-ohjaaja Katja Venho
- Vastaava terveydenhoitaja Hilpi Peltonen
- Liikuntasuunnittelija Mikä Vänni
- Kirjastonhoitaja Anu Kalliola

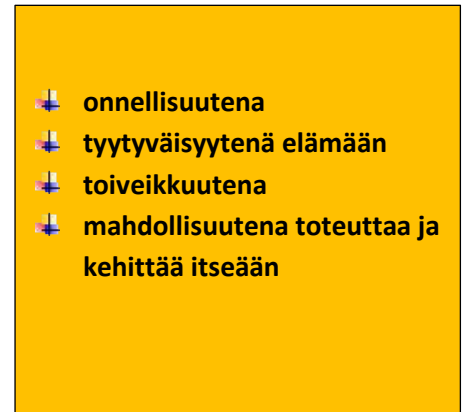
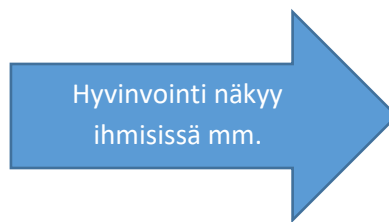
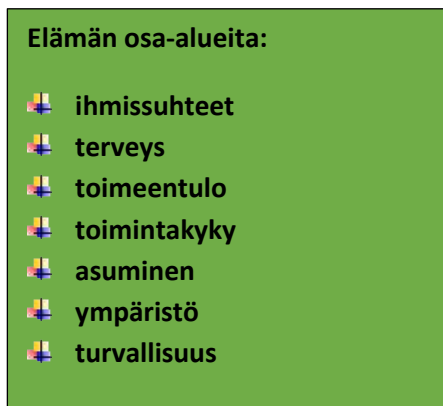
2. Miten suunnitelma päivitettiin?

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa on päivitetty 1/2017-3/2018 välisenä aikana. Suunnitelmaa päivitettäessä henkilöstö, viranhaltijajohto ja poliittiset luottamushenkilöt, lapset, nuoret, perheet sekä yhdistykset ja järjestöt ovat olleet mukana. Suunnitelmaa päivitettäessä on tavattu muun muassa opettajia ja varhaiskasvattajia, alakoulun oppilaita, oppilaskunnan edustajia, vanhempain yhdistystä ja nuorten kanssa työskenteleviä eri ammattiryhmien edustajia alueellisten monialaisten työryhmien tapaamisissa. Lisäksi strategiatyön yhteydessä on kuultu oppilaita yläasteilla sekä opiskelijoita toiseen asteen oppilaitoksissa. He ovat tuottaneet tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä palveluista sekä olleet suunnittelemassa kehittämisen teemoja esille nostettavaksi tulevaan suunnitelmaan. Päivittämisestä vastannut työryhmä on esitellyt päivittämistyön etenemistä säännöllisesti ohjausryhmälle. Lisäksi työn etenemisestä on kerrottu lautakunnissa syksyllä 2017. Suunnitelman päivitystä on viety eteenpäin yhdessä strategian sekä hyvinvointisuunnitelman valmistelutyön kanssa.

3. Mitä on hyvinvointi?

Ryhmään kuuluminen, turvallinen ja läheinen aikuinen sekä mielekäs tekeminen ovat tutkimusten mukaan keskeistä lasten ja nuorten hyvinvoinnille.

Hyvinvointi käsitteenä on laaja ja se liittyy ihmisten kokemukseen elämän eri osa-alueista. Hyvinvointi näkyy ihmisissä monin eri tavoin.

Viidesluokkalaisten vastauksia kysymykseen ”Hyvinvointia on?”

3.1 Mitä tiedämme lasten ja nuorten hyvinvoinnista Nurmijärvellä?

Keskeinen osa tämän suunnitelman hyvinvointitiedosta on koottu Nurmijärven kunnan hyvinvointikertomuksesta ja kouluterveyskyselystä.

Lisäksi tietoa on saatu hyvinvoinnin tilasta jututtamalla muutamia alakoulun opettajia ja varhaiskasvattajia Klaukkalassa, Kirkonkylällä ja Rajamäellä. Myös alueellisten monialaisten työryhmien jäseniä on kuultu nuorten hyvinvoinnin tilasta.

Lapsilta ja nuorilta on saatu tietoa hyvinvoinnista jututtamalla viittä alakoulun luokkaa. Huoltajia on kuultu yhdessä vanhempain yhdistyksen tapaamisessa sekä haastatteleamalla pienten lasten huoltajia neuvoloissa. Tietoa on saatu myös sosiaalialan osaamiskeskuksen hyvinvointikyselystä viidesluokkalaisille.

3.1.1 Sähköisen hyvinvointikertomuksen mittareiden ja kootun kokemustiedon saatu tieto hyvinvoinnista

3.1.2 Sähköinen hyvinvointikertomus

Vahvuudet

- Kokemus yksinäisyydestä tai siitä, että ei ole yhtään läheistä ystävää on vähentynyt.
- Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ovat vähentyneet.
- Alkoholin käyttö ja tupakointi on vähentynyt.
- Vapaa-ajalla liikkuminen on lisääntynyt.
- Lapsiperheille suunnatut palvelut ovat kehittyneet (avoin varhaiskasvatus, kodinhoitoapu, perheasiansovittelu).
- Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on melko pieni 0,9 % (toiseksi alhaisin Keski-Uudenmaan kunnissa) vastaavan ikäisestä väestöstä.
- Kokemus koulukiusaamisesta on vähentynyt.
- Opettajat rohkaisevat oppilaita ilmaisemaan enemmän mielipiteensä ja mielipiteet otetaan hieman paremmin huomioon koulutyötä kehitettäessä.
- Toimeentuloa saaneiden ja työttömien nuorten (18-24-vuotiaat) määrä on vähentynyt.
- Yhä useampi oppilas syö koululounasta päivittäin.
- Rikoksista syyllisiksi epäiltyjen 15-17-vuotiaiden osuus tuhatta vastaavan ikäistä kohti on vähentynyt.

Haasteet

- Lasten ja nuorten ylipaino on lisääntynyt.
- Nuuskan käyttö on lisääntynyt, samoin myönteinen suhtautuminen kannabikseen.
- Mielen terveyden pulmat lapsilla/nuorilla näyttävät lisääntyneen.
- Kouluterveydenhoitajilla, koulupsykologeilla ja koululääkäreillä on eniten asiakkaita suhteessa muihin vertailukuntiin (vaativa erityinen tuki kuumakuntien perusopetuksessa 2016 selvitysraportti).
- Osalla lapsista on huono peruskunto ja kehon liikkuvuus vähäistä.
- Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien oppilaiden määrä on lisääntynyt → haaste palvelujen järjestämiselle.

3.1.3 Sosiaalialan osaamiskeskuksen hyvinvointikysely

Länsi- ja Keski-Uudellamaalla toteutettiin 2016 viidennen luokan oppilaiden hyvinvointia kartoittava selvitys, jonka teki Sosiaalitalo. Kokonaisuudessaan kyselyyn vastasi oppitunnin aikana 1974 oppilasta, joista nurmijärveläisiä oli 350.

Kyselyn mukaan valtaosa vastaajista pitää koulunkäynnistä ja koulun työmäärää pidetään sopivana. Oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä. Oppilaat kokevat toisensa auttavaisiksi ja ystävällisiksi. Kiusaaminen kouluissa on edelleen vähentynyt. Oppilaat kokevat tulevansa hyväksytyksi ja tuntevat kuuluvansa kouluyhteisöön.

Oppilaat luottavat opettajiinsa ja pitävät heitä oikeudenmukaisina. Oppilaat kokevat opettajien olevan kiinnostuneita heidän kuulumisistaan.

Oppilaiden tieto siitä, kuinka vaikuttaa koulunsa asioihin, on hieman parantunut. He kokevat saaneensa osallistua asioihin vaikuttamiseen ainoastaan kohtalaisesti. Opettajat ja muu koulun henkilökunta mielletään suhteellisen helposti lähestyttäväksi.

Oppilaat kokevat terveydentilansa hyväksi. Eniten viidesluokkalaiset harrastavat liikuntaa ja urheilua, jotka koetaan erittäin merkitykselliseksi.

Oppilaat pitävät perhesuhteitaan ja kodin ilmapiiriä hyvänä. Valtaosalla on useita kavereita. Yksinäiseksi itsensä tuntevien osuus on vähentynyt, mutta edelleen yksinäiseksi itsensä ajoittain kokevia on jonkin verran (30 % vastanneista on jonkin verran huolissaan, kun joutuu olemaan paljon yksin). Perheen ja kavereiden kanssa oleilua pidettiin erittäin tärkeänä.

3.1.4 Alakoululaisten ajatuksia hyvinvointia edistävästä ja estävästä tekijöistä

Suunnitelmaa valmisteltaessa jututettiin viittä alakoululuokkaa hyvinvointia edistävästä ja edistävästä tekijöistä. Hyvinvoinnista keskusteltaessa esiin nousi muun muassa ihmissuhteisiin, terveyteen, ympäristöön ja vapaa-aikaan liittyviä hyvinvointia edistäviä ja estäviä seikkoja.

Ihmissuhteet

Edistävät tekijät	Estävät tekijät
Perhe ja sukulaiset, hyvät ihmissuhteet, kaverit, kiva opettaja, perheen ja sisarusten kanssa oleminen, asioista puhutaan, turvallinen koti	Vanhempien työkiireet, vanhempien mielialat, kiusaaminen, jos kotona huudetaan, avioerot, yksinäisyys

Terveys

Edistävät tekijät	Estävät tekijät
Terveellinen ruoka, lepo, nukkuminen, ulkoilu, liikkuminen, kouluissa liikkumisen mahdollisuuksien lisääminen, nauru	Tupakka, huumeet, nuuska, alkoholi, tylsyys, roskaruoka, löhöily, pakkasella ilman toppavaatteita

Ympäristö

Edistävät tekijät	Estävät tekijät
Kun kukaan ei roskaa luontoa, kasvit, lyhyt koulumatka, välitunnit ja kaveripenkki, kiva naapurusto, koulussa työrauha	Kävely- ja pyöriteiden sekä katulamppujen puuttuminen, ylinopeutta ajavat autot, riittämätön julkinen liikenne ja pitkät etäisyydet, puistojen puute, tylsä koulunpiha, pienet pulpetit, vanha luokka

Vapaa aika, ulkoiset uhat ja muut esiin tulleet asiat

Edistävät tekijät	Estävät tekijät
Lemmikkieläimet, digitekniikka, sopivasti läksyjä, arvostus, hyvät harrastukset, kehuminen	Liika pelaaminen, varastaminen, valehtelu, puhelimen käyttö yöllä sängyssä, väkivalta, home, huono ilmanlaatu

3.1.5 Neuvolassa tehdyt lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvät haastattelut

Alkuvuodesta 2017 haastateltiin kaikissa kolmessa Nurmijärven alueen neuvolassa 0-3-vuotiaiden lasten huoltajia lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä.

Avoimen päiväkodin, leikkipuiston ja avoimen varhaiskasvatuksen kerhojen toiminnan koettiin erityisesti tukevan lapsiperheiden hyvinvointia. Myös seurakunnan kerhoja pidettiin tärkeänä lapsiperheitä tukevana palveluna. Erityispalvelut saivat lisäksi kiitosta, esimerkiksi puheterapiaan pääsee nopeasti. Kuntaa pidettiin turvallisena ja se on vaikuttanut monen perheen asuinpaikan valintaan. Terveyspalvelujen toimivuutta pidettiin hyvänä ja liikuntamahdollisuuksia kehitettiin.

Kehitettäväksi teemaksi nousi muun muassa toive siitä, että kuntaan muuttavalle lapsiperheille olisi tiivistetty tietopaketti kunnan kotisivuilla lapsiperheiden palveluista. Myös palvelujen termistöä kotisivuilla kritisoitiin. Joitain asioita on vaikea löytää (esimerkiksi päivähoito --> varhaiskasvatus). Yksittäisistä palveluista eniten oli epätietoisuutta kotipalvelusta/perhetyöstä ja sen realistisesta saatavuudesta.

Julkinen liikenne ja kulkuyhteydet saivat runsaasti risuja. Julkisessa liikenteessä ei ole käytössä matalalattiabusseja, jolloin esimerkiksi vaunujen kanssa liikkuminen on hankalaa. Lisäksi bussilla liikkuminen koettiin kalliiksi. Monille muuttajille tämä on selvinnyt vasta kunnassa asuessa. Tämä on johtanut toisen auton hankintaan. Edellä mainituista syistä osa neuvolapalveluista on vaikeasti saavutettavissa. Esimerkiksi avoneuvolan vastaanottoa (vastaanotto ilman ajanvarausta) ei ole Rajamäen neuvolassa.

Neuvolaan toivottiin omaa psykiatrisen sairaanhoitajan palvelua. Lisäksi toivottiin enemmän mahdollisuuksia vertaistukeen vauva-aikana.

3.1.6 Kouluterveyskysely 2017

Kouluterveyskyselystä saadaan seurantatietoa eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.

Valtakunnallisesti tietoja on kerätty peruskoulun yläluokkalaisilta vuodesta 1996, lukioissa vuodesta 1999 ja ammatillisissa oppilaitoksissa vuodesta 2008 alkaen. Peruskoulun alaluokkalaiset ja heidän huoltajansa ovat mukana vuodesta 2017 alkaen. Kysely toteutetaan joka toinen vuosi. Kyselyn toteuttaa terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Vuonna 2017 Nurmijärvellä kouluterveys kyselyyn vastasivat 4. ja 5. luokkaiset oppilaat sekä heidän vanhempansa. Myös yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion 1-2 vuosikurssin sekä ammattioppilaitosten 1-2 vuosikurssin opiskelijat vastasivat kyselyyn.

Vuonna 2017 kyselyyn vastasi 1061 4. ja 5. luokan oppilasta ja vastausprosentti oli 80 %. 823 yläasteen 8. ja 9. luokan oppilasta osallistui kyselyyn (vastausprosentti 64 %) ja lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista 312 vastasi kyselyyn. Ammattioppilaitoksissa kyselyyn vastasi ainoastaan 37 opiskelijaa.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kaikki-kouluterveyskyselyntulokset>

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) on tehnyt sopimuksen lasten ihmisoikeuksista vuonna 1989. Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1991. Melkein kaikki maailman valtiot ovat sopimuksessa mukana. Suomen valtion pitää huolehtia siitä, että sopimuksen asiat toteutuvat lasten elämässä.

Kaikki lapset ovat
yhdenvertaisia

Lapsen tai hänen vanhempansa ikä, ihonväri, kieli, omaisuus, uskonto, vamma tai sairaus ei vaikuta lapsen oikeuksiin. Ketään ei saa syrjiä tai kiusata.

Lapsella on oikeus
hyvään elämään.

Lapsi saa olla oma itsensä. Aikuisten pitää tukea lasten mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä rauhassa ja omaan tahtiinsa.

Aikuisten pitää ottaa selvää,
mitä lapset asioista ajattelevat.

Aikuisten pitää kysyä ja kuunnella lapsen mielipiteitä ja ottaa ne tosissaan. Lapsille täytyy antaa mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa.

Lapsen etu on asetettava
ensisijaiseksi, kun päätetään
lasten asioista.

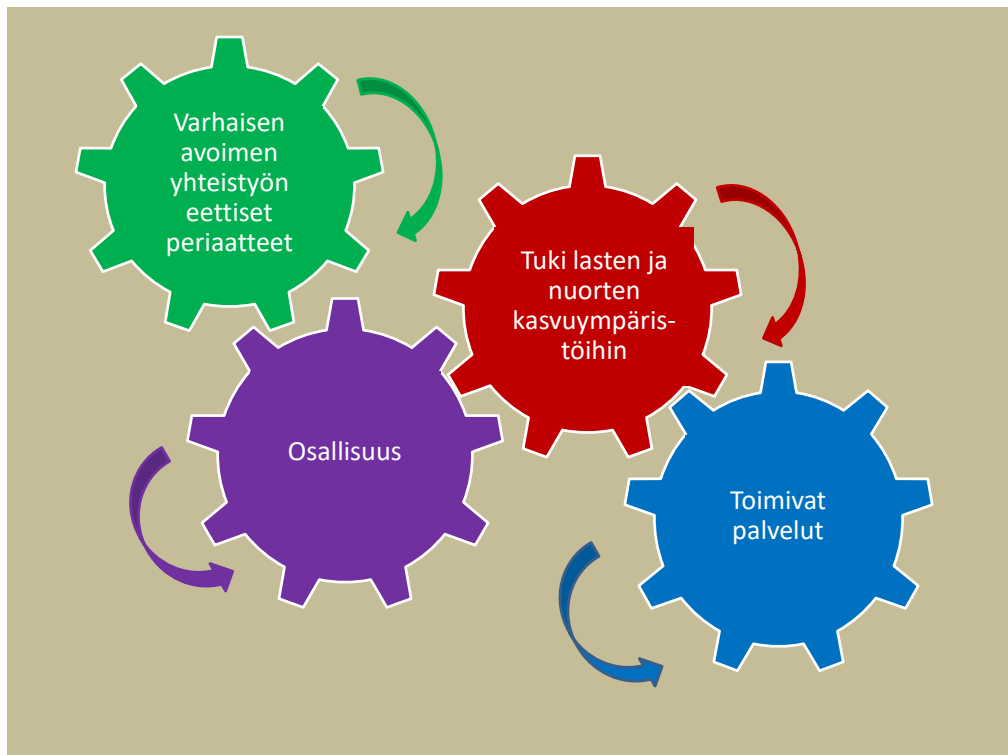
Vanhempien ja viranomaisten täytyy aina miettiä, miten heidän päätöksensä vaikuttavat lapseen. Aikuisten pitää hakea ratkaisuja, jotka ovat lasten parhaaksi. Lapsille pitää perustella päätökset.

Lapsen vanhemmilla on päävastuu lapsen
huolenpidosta ja suojelusta.

Valtion ja kuntien pitää neuvoa ja
tukea vanhempia lasten
kasvatuksessa.

4. Nurmijärven lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman ohjaavat periaatteet

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tässä suunnitelmassa keskeisiksi ohjaaviksi periaatteiksi on nostettu 1) osallisuuden toteutuminen, 2) tuen vieminen lasten ja nuorten kasvuympäristöihin arjen sujuvuuden vahvistamiseksi, 3) toimivien ja oikea-aikaisten palvelujen turvaaminen sekä 4) varhaisen avoimen yhteistyön eettisten periaatteiden toteutuminen.

4.1 Osallisuus

Että osallistuu siihen juttuun mihin olis halunnu.

Haluaa osallistua kaikkeen.

Tarkoittaa sitä, että osallistuu johonkin kilpailuun, vaikkei voittaisikaan, että edes osallistuu.

Et ei jätä toista pois.

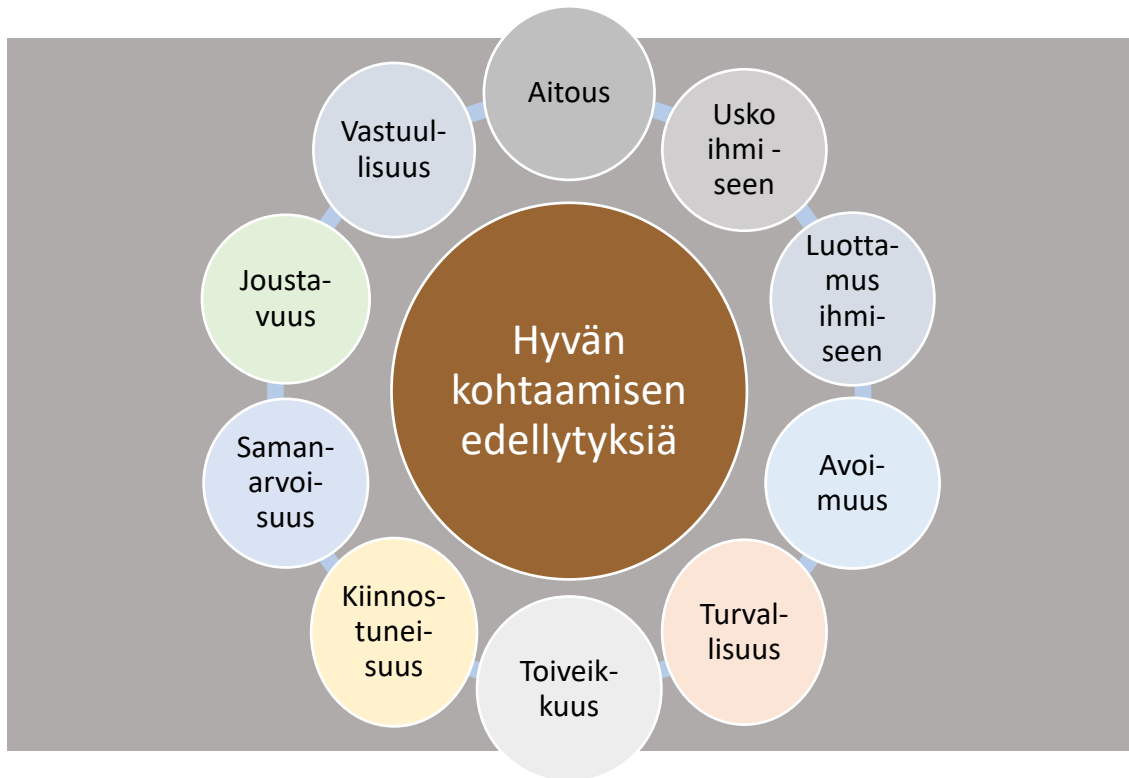
”Me synnymme johonkin perheeseen tai joudumme johonkin yhteisöön, jota emme aina itse voi valita, mutta sen tulisi valita meidät. Lapsi ei pyydä saada syntyä tiettyyn perheeseen tai päästä johonkin ryhmään /koululuokkaan, mutta hän pyytää ottakaa minut vastaan, hyväksykää minut, antakaa minulle arvokas paikka tässä perheessä, ryhmässä, luokassa.”

- Jukka Mäkelä, lastenpsykiatri, erityisasiantuntija THL

Osallisuutta on olla ja kokea olevansa osa jotakin yhteisöä sekä kokemus aidosta mahdollisuudesta vaikuttaa itseään, lähiyhteisöään ja yhteiskuntaa koskeviin asioihin. Osallisuudessa on kyse suhteesta ja vuorovaikutuksesta, jossa kaikki osapuolet tulevat kuulluksi toisiaan kunnioittavissa kohtaamisissa. Dialoginen vuorovaikutus mahdollistaa erilaisten ajatusten esille tuomisen niiden ollessa erimielisiäkin.

”Luotettava opettaja kuuntelee ja suhtautuu meihin ihmisenä eikä vaan oppilaana”

(14-v erityisluokkaa käyvä poika)

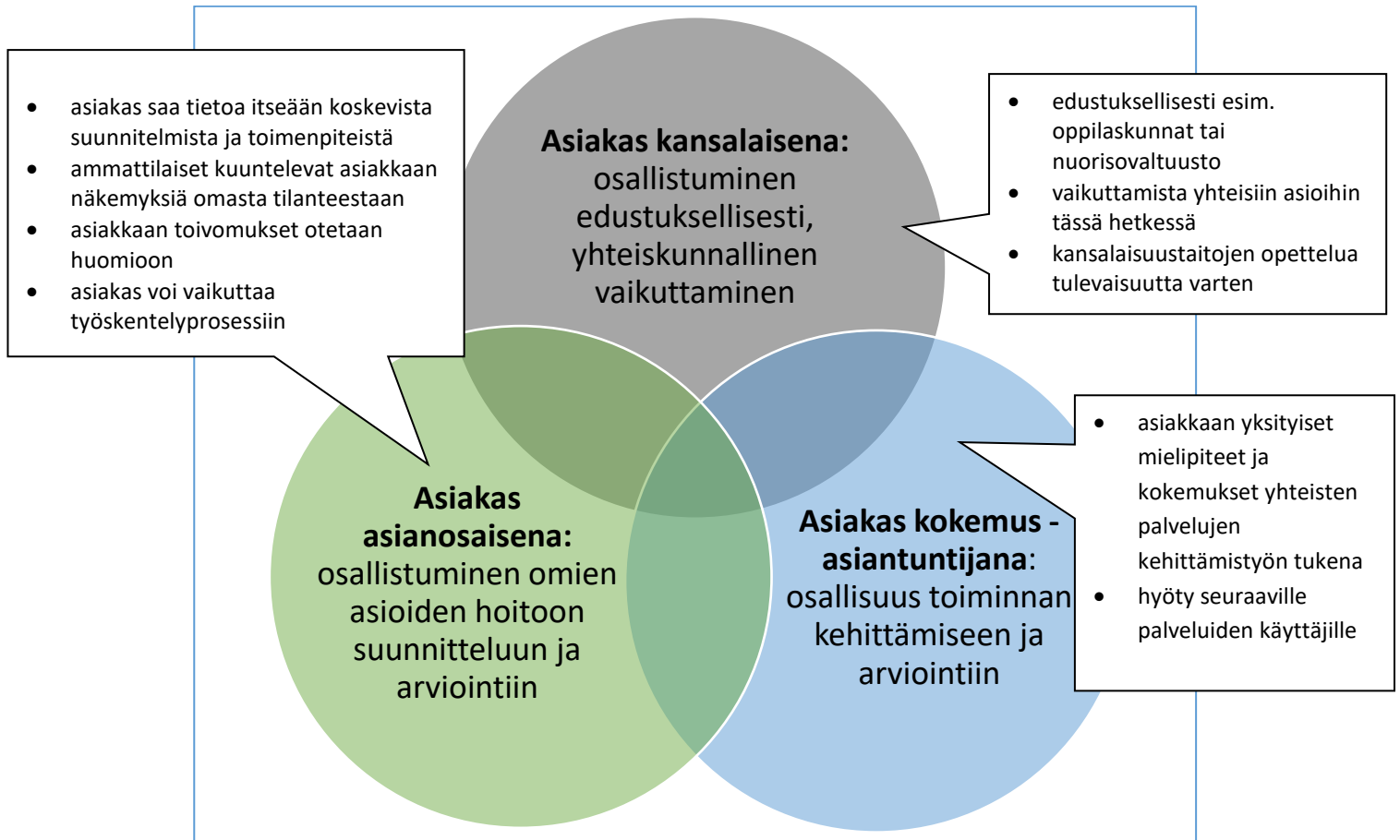
Mukaiien: Kauko Haarakangas – Parantava puhe

Dialogisuudessa on keskeistä muun muassa:

- toisten kuunteleminen ja heidän näkemyksistään kiinnostuminen avoimin mielin
- omien ajatusten avoin esittäminen
- toiselle vastaaminen ja pohtiva asenne omiin ja toisten käsityksiin
- valmius muuttaa omia käsityksiään
- ajatusten tasavertainen oikeus tulla ilmaistuksi ja kuulluksi
- yhteinen ajattelu ja pohdinta

Osallisuuden toteutumisen kolme tasoa

Osallisuuden toteutuminen voidaan nähdä kolmen eri osallisuuden tason toteutumisen kautta.

Mukaillen: Mikko Oranen: Lasten, nuorten ja lapsiperheiden uudistaminen; raportti 3/2013

4.2 Tuki lasten ja nuorten kasvuympäristöihin

Että tukee sitä, että se aikuinen tukee sen lasta.

Että tukee sitä lasta siinä ympäristössä, vaikka aikuinen tai toinen lapsi.

Että jos vaikka eksyy joku

Lapsi ja nuori kehittyvät jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Keskeisiä kasvuympäristöjä ovat koti, koulu, varhaiskasvatus ja vapaa-ajan ympäristöt. On tärkeää, että lapsille, nuorille ja perheille tuotettavien palveluiden kehittämistä ja toteuttamista johdetaan asiakas keskiössä sektorirajat ylittäen ja siihen kohdennetaan tarvittavat resurssit. Palvelut tulee sovittaa yhteen lapsen ja nuoren arjen kasvuympäristöihin.

Tämä merkitsee myös niiden aikuisten tukemista, jotka vaikuttavat lapsen arjen onnistumiseen. Tavoitteena on, että lasten ja nuorten keskeiset kasvu- ja kehitysympäristöt: koti, varhaiskasvatus, koulu ja vapaa-ajan ympäristöt edistävät ja suojaavat lasten ja nuorten tervettä kehitystä ja hyvinvointia mahdollisimman hyvin.

4.3 Toimivat palvelut

Elikkä palvelu toimii hyvin, toisin sanoen aikuiset toimii hyvin.

Jos aamulla herää ja on hirvee jano, niin pitää itse toimia ja hakea.

Sellainen palvelu, jossa pidetään lupaukset.

Että ne palvelijat toimii, ne palvelijat, jotka palvelee kuninkaita.

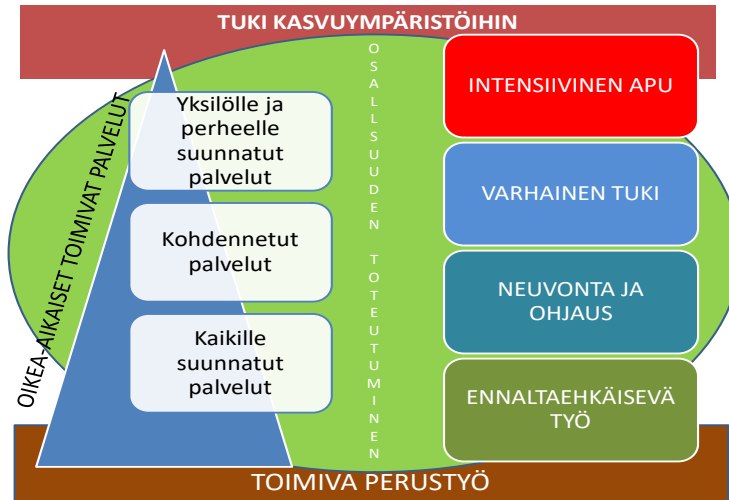
Lapsille, nuorille ja heidän perheilleen tarjottavia muita palveluja ovat muun muassa.

- äitiys- ja lastenneuvola
- perhetyö
- perheneuvola
- puhe-, toiminta- ja fysioterapia
- varhaiskasvatus
- esiopetus
- koulu
- oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut, terveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut
- nuoriso- ja liikuntatoimen palvelut
- kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Erilaiset harrastusympäristöt, kuten urheiluseurat, musiikkiopistot, kuvataidekoulut ym., täydentävät palveluvalikoimaa. Myös järjestöillä ja seurakunnalla voi olla merkittävä rooli erilaisten palvelujen järjestämisessä.

Toimivien palveluiden tavoitteena on järjestää lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut asiakaslähtöisenä palvelukokonaisuutena, jossa toteutuu eri toimialojen sekä perus- ja erityispalvelujen välinen yhteistyö.

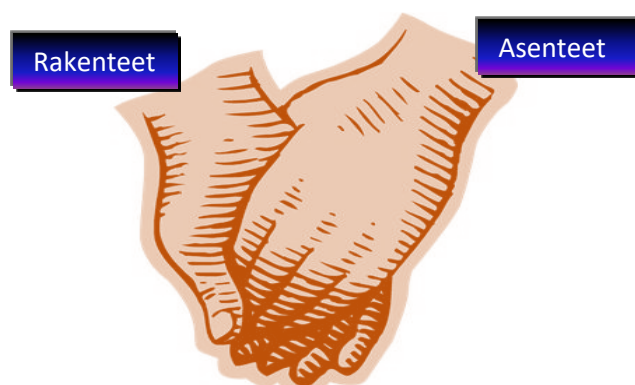
Tuki kasvuympäristöihin voi olla 1) ennaltaehkäisevää 2) varhaista 3) konsultoivaa sekä 4) intensiivistä tukea. Toiminta voi olla kaikille suunnattua, kohdennettua ja/tai yksilölle suunnattua toimintaa.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuudessa tulee olla erilaisia tuen muotoja ennaltaehkäisevästä aina intensiiviseen tukeen, jotka voivat olla kaikille suunnattua, kohdennettua ja/tai yksilölle suunnattua toimintaa. Osallisuuden toteutuminen ja tuen suuntaaminen kasvuympäristöihin arjen sujuvuuden edistämiseksi tulee olla mukana toimintaa toteutettaessa.

4.4 Rakenne ja asenne

Toiminnan rakenteiden ja toimintaan liittyvien asenteiden tarkastelu on tärkeää, kun mietitään keskeisten toimintaperiaatteiden toteutumista. On huolehdittava siitä, että rakenteet tukevat asetettuja tavoitteita. On myös annettava mahdollisuus ja aikaa asenteiden pohtimiseen ja muokkaamiseen. Rakenteiden ja asenteiden on ajateltu kulkevan ikään kuin ”käsi kädessä”. Asenteiden muuttuminen muokkaa rakenteita ja päinvastoin.

Esimerkiksi perheneuvolan konsultoiva tuen järjestäminen varhaiskasvatuksen kasvuympäristöön. Tällöin yksittäisen työntekijän positiivinen asenne asiaan ei riitä, vaan sen tueksi on luotava yhteistyössä johdon ja työntekijöiden kesken uudenlainen toimintakulttuuri, joka mahdollistaa asiakaslähtöisen yhteistoiminnan, yhteisesti sovitut toimintatavat ja selkeät vastuut.

4.5 Varhaisen avoimen yhteistyön eettiset periaatteet

Varhainen avoin yhteistyö lasten ja nuorten perheiden palveluissa

Varhain

Silloin, kun toimintamahdollisuudet ovat avarat.
Ei sivusta seuraten – ellei se ole ammatillinen valinta

Avoimesti

Luottamussuhteita vaalien.
Ei selän takana, vaikka asiantuntijakeskeisyys houkuttaisi

Yhteistyössä

Voimavarat kooten – unohtamatta tärkeimpiä resursseja ja läheisverkostoja

Varhaista avointa yhteistyötä ohjaavat eettiset toimintaperiaatteet, jotka on luotu valtakunnallisessa varhaisen puuttumisen kehittämistyössä.

1. **Yhteisten palvelujen turvaaminen**, sisältyy myös Nurmijärven kuntastrategiaan. Sen mukaan **kaikille tarkoitetut palvelut ehkäisevät ongelmia ja siksi palveluiden toimivuutta on vaalittava**. Varhaisen puuttumisen korostaminen ei saa astua palveluista huolehtimisen sijaan. Toimivat yhteiset palvelut ovat varhaisen puuttumisen kivijalka.
2. **Jokaisella on inhimillinen vastuu sekä itsestään että lähimmäisistään ja jokaisen kuuluu myös tämä vastuu ottaa**. Heräävään huoleen on puututtava varhain, omaa vastuuta ei tule sysätä toisille, vaan vastuu varhaiseen puuttumiseen on sillä, jonka huoli herää.
3. **Jokaisella on velvollisuus ottaa huolet kunnioittavasti puheeksi siellä, missä ne ilmenevät ja silloin, kun ne ilmenevät** on kolmas periaate. Kunnioittava puheeksi ottaminen tähtää yhteistyöhön, syyttely sen sijaan ei sitä edistä.

4. Arjen tärkeimmät tukijat ovat läheiset perheenjäsenet, sukulaiset ja ystävät, joten **on toimittava yhteistyössä läheisverkostojen kanssa**. Ammatillinen apu parhaimmillaan täydentää niitä. Varhainen puuttuminen tähtää läheisverkostojen ja ammattilaisten hyvään yhteistyöhön.
5. **Osallisuutta tuetaan**. Yhteistyö edellyttää vuoropuhelua, joten on tärkeää kuunnella ja tulla kuulluksi. On myös vältettävä asiantuntijakeskeisyyttä, joka sivuuttaa valtaa vailla olevien äänet. Yhdessä laadittu suunnitelma kantaa.
6. **Toimitaan avoimesti ja yhdessä**. Palvelun käyttäjän tai perheen asioita käsitellään heidän luvallaan ja läsnä ollessaan. Kohtaamisten tulee olla kunnioittavia ja edistää vuoropuhelua. Ammatillista neuvoa kysyttäessä ei käytetä asianosaisten nimiä tai muita tunnistetietoja.
7. Varhainen puuttuminen tähtää asianosaisten itsenäisyyden ja elämänhallinnan kasvuun. On vältettävä sellaista rajoittamista, joka perustuu vain ulkoiseen paktoon. **Tuki ja ohjaus yhdistetään ja vältetään sellaista tukea, joka tekee riippuvaiseksi tuen antajasta**.
8. **On tärkeää vaalia mahdollisuuksia jatkaa vuoropuhelua ja yhteistoimintaa huolenaiheiden selvittämiseksi ja huolten hälventämiseksi**. Ketään ei tule jättää yksin, väliinputoamista tulee välttää ja oma vastuu yhteistyön jatkumisesta tulee kantaa.
9. Varhainen puuttuminen/varhainen avoin yhteistyö ei oikeuta ihmisten luokittelua toimenpiteiden kohteiksi. **Varhaisen puuttumisen nimissä ei saa laatia rekistereitä, jotka loukkaavat tietosuoja ja avoimuuden eettisiä periaatteita. Varhaisen puuttumisen tulee tapahtua avoimessa yhteistyössä, joka tukee osallisuutta**.
10. Syrjäytymisvaaraa, joka aiheutuu rakenteellisista tekijöistä, taloudellisista syistä tai uloslyövistä toimintakulttuureista, ei tule yksilöllistää henkilöiden tai perheiden ominaisuuksiksi. **On puututtava varhain sellaisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka asettavat yksilöt alttiiksi ongelmien kasautumiselle**.

4.6 Oppilas- ja opiskelijahuolto

1. Tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 keskeisenä tavoitteena on siirtää oppilas- ja opiskelijahuoltotyön painopistettä ehkäisevään ja yhteisölliseen työhön nykyisestä yksilökeskeisestä ja korjaavasta työstä, sekä lisätä oppilashuoltotyön suunnitelmallisuutta. Nurmijärven kunnassa lain toteutumista edistetään sopimalla yhteisistä hyvistä käytänteistä ja kehittämistoimenpiteistä yksikkö- ja kuntatasolla. Toiminnan tavoitteena on tuottaa tasalaatuiset palvelut kautta koko koulupolun esiopetuksesta toiselle asteelle.

2. Arvio opiskelijahuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista palveluista

Psykologipalvelut

Oppilas- ja opiskelijahuollon psykologien työalueena ovat esiopetus ja koulut sekä toisen asteen oppilaitokset. Psykologit osallistuvat yksiköiden oppilashuoltoryhmien tapaamisiin, joissa käsitellään

opetusryhmien ja koko yhteisön hyvinvointiin liittyviä asioita (esimerkiksi oppimisen tuki, työrauha, kiusaaminen). Psykologit antavat konsultaatiota opettajille ja muille ammattiryhmille liittyen esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen arviointiin sekä toimimiseen lapsen kanssa (esimerkiksi kuinka opettaja voi tukea oppilaan toimintaa luokkatilanteissa). Psykologien työ käsittää myös vanhempain ohjausta sekä yksilötyötä (muun muassa kehitystasoarvioita, kouluvalmius- ja oppimisvaikeustutkimuksia, mielialakartoituksia sekä tukikeskusteluja). Psykologit ohjaavat ryhmiä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa resurssien mukaan. Ryhmiä on järjestetty esimerkiksi keskittymis- ja tarkkaavuuspulmiin, lievään masennukseen ja jännittämiseen sekä sosiaalisiin taitoihin liittyen.

Psykologipalveluissa vastataan oppilashuoltolain aikamääreisiin ensimmäisen vastaanottoajan tarjoamisessa. Mitoitustavoitteena on hallituksen esityksessä oppilashuoltolaiksi mainittu 1000 oppilasta tai opiskelijaa työntekijää kohti. Syksystä 2018 alkaen, kun psykologipalveluihin on saatu uusi toimi ja alle esiopetusikäisten neuvolatyö on siirtynyt neuvola- ja varhaiskasvatuspsykologeille, psykologien työpiirit tulevat olemaan n. 1050 oppilasta/psykologi. Työpiireissä on huomioitu 1.1.2018 voimaan astunut opiskelijahuoltopalvelujen laajennus toisen asteen perustutkintoon ja valmentavassa koulutuksessa oleville opiskelijoille. Työyksikköjä psykologeilla on 5-12.

Psykologipalveluissa pyritään resurssien ja koulujen tarjoamien työtilojen mahdollistamissa rajoissa lisäämään psykologien läsnäoloa kouluilla, oppilaille tarjottavia vertaisryhmiä sekä oppilashuoltolain mukaista psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukea oppimisen tuen rinnalla.

Oppilashuollon psykologipalveluissa on syksyn 2018 tilanteessa edelleen ½ psykologin vajuus, kun mitoitusperusteena on 1000 oppilasta/psykologi. Psykologien työpiirien suuruus niin oppilasmäärän kuin yksikköjen määrän suhteen vaikuttaa olennaisesti tarjottavien palvelujen valikoimaan ja määriin. Alakouluissa työskentelevien psykologien työajasta suuren osan vievät tutkimukset (esimerkiksi kehitystasoarviot, kouluvalmius, oppimisvaikeudet). Rungas yksiköiden (5-12) ja lasten lukumäärä sekä tutkimuspainotteisuus alakoulupsykologien työssä vähentää psykologien mahdollisuutta osallistua yksittäisen esiopetusyksikön tai koulun toimintaan ja sen yhteisöllisen oppilashuollon järjestelmälliseen kehittämiseen. Mahdollisuudet luokkainterventioihin, ryhmäpalveluihin sekä yksittäisten oppilaiden pidempiin tukijaksoihin ovat rajalliset. Yläkouluissa ja toisella asteella psykososiaalisten tukikäyntien runsas tarve ja suuret asiakasmäärät vähentävät yhteisöllisen työn mahdollisuuksia.

Kuraattoripalvelut

Oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattoreiden työalueena ovat esiopetus ja koulut sekä toisen asteen oppilaitokset.

Kuraattorityöllä tuetaan oppilaiden koulunkäyntiä sekä psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia yhdessä vanhempien ja koulun kanssa. Tärkeää on varhainen, avoin yhteistyö oppilaan parhaaksi. Kuraattoriin voi ottaa yhteyttä esimerkiksi oppilas, vanhemmat, opettaja, oppilashuollon toimija tai muu yhteistyökumppani. Kuraattori selvittää oppilaan tilannetta yhteistyössä oppilaan, vanhempien, huolen puheeksi ottajan sekä tarvittavien koulun ja yhteistyötahojen työntekijöiden kanssa. Selvityksen perusteella arvioidaan koulukuraattorin työskentelyn ja muiden tukipalvelujen tarve. Oppilaan tilannetta ja yhteisen suunnitelman toteutumista seurataan asianosaisten kesken.

Kuraattori työskentelee yksittäisten oppilaiden ja perheiden kanssa sekä tarvittaessa luokkien ja ryhmien kanssa. Työtapoja ovat muun muassa keskustelut, neuvottelut koululla sekä toiminnalliset menetelmät. Ryhmiä on ohjattu useiden yhteistyötahojen kanssa. Tehtäviin kuuluvat myös osallistuminen yksiköiden yhteisöllisen työn suunnitteluun ja toteutukseen sekä konsultointi yksikköalue- ja kuntatasolla.

Syksyllä 2018 kuraattoreiden työpiirien koko tulee olemaan keskimäärin 934 oppilasta/opiskelijaa kuraattoria kohden, kun huomioidaan 1.1.2018 voimaan astunut opiskelijahuoltopalvelujen laajennus toisen asteen perustutkinto- ja valmentavassa koulutuksessa oleville opiskelijoille. Keudan kuraattoripalvelut (60% kokonaistyöajasta) ostetaan Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymältä. Keudan kuraattorin työpiirin koko on 480 opiskelijaa. Kunnan kuraattoreiden työpiiriin kuuluu 2-4 oppilaitosta sekä 1-6 päiväkodin esikouluryhmät. Mitoitusperusteena on hallituksen esityksessä laskettu 780 oppilasta tai opiskelijaa työntekijää kohden. Mitoitusperuste huomioiden kuntaan tarvittaisiin 1,8 kuraattorintoimea lisää. Keudan kuraattoripalvelujen järjestäminen kunnan omana toimintana voisi tulevaisuudessa olla palvelujen yhteensovittamisen kannalta oikea ratkaisu.

Ryhmä- ja yhteisöllinen toiminta ovat jatkossakin tärkeitä ja niihin suunnataan yksilötyöstä jäävää aikaresurssia. Yksilötyössä huolehditaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisista aikamääreistä ensimmäisen vastaanottokäynnin tarjoamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriön mukainen velvoite palvelutarpeen arviointeihin lain aikarajoissa on lisännyt kuraattoreiden yksilö- ja perhetyön osuutta työnkuvassa. Tehtävien lisääntyneitä hoidetaan ensisijaisesti oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmissä toimiminen sekä oppilas- ja opiskelijakohtainen työ.

Oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut turvaavat jatkumollisen palvelukokonaisuuden niille lapsille, nuorille ja heidän huoltajilleen, jotka tarvitsevat oppilashuollon palvelujen lisäksi muita sosiaali- ja terveyspalveluja. Kuraattori- ja psykologipalveluiden suorittaminen oikea-aikaisesti ja laadukkaasti mahdollistuu työntekijämäärän lisäämisellä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto järjestetään Sosiaali- ja terveysministeriön antaman asetuksen mukaisesti. Nurmijärven kunnassa oppilasmäärä on suosituksen mukaisesti keskimäärin 600 oppilasta/terveydenhoitaja. Toimipaikkoja on 1-4 koulua tai oppilaitosta/terveydenhoitaja. Erityisluokilla olevien oppilaiden määrä huomioidaan laskelmissa kolmen kertoimella. Suosituksen mukaan opiskeluterveydenhuollossa opiskelijamäärä on noin 800 opiskelijaa/terveydenhoitaja. Nurmijärven kunnassa opiskelijamäärä on keskimäärin 760 opiskelijaa/terveydenhoitaja. Opiskelijämäärissä on otettu huomioon opiskeluterveydenhuollossa tarjottavat nuorisoneuvolapalvelut.

Koulu- ja opiskeluterveydenhoitajien työ painottuu yksilöllisiin terveystarkastuksiin ja ryhmätapaamisiin. Laajoissa terveystarkastuksissa (1., 5. ja 8. luokalla), joihin vanhemmat kutsutaan mukaan, selvitetään lapsen ja nuoren sekä perheen terveyden ja hyvinvointiin liittyviä asioita. Opiskelijoille on myös mahdollista päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta päivittäin. Ryhmätapaamisia järjestetään eri vuosiluokille ja ne sisältävät muun muassa 2. luokalla ravitsemusohjausta, 4. luokalla murrosikään ja hyvinvointiin liittyvää ohjausta, 8. luokalla järjestetään Maestro-stressinhallintakursseja sekä lukiolaisille keskusteluryhmiä ajankohtaisista

aiheista yhteistyössä kuraattorin kanssa. Yhteisölliseen opiskelijahuoltotyöhön terveydenhoitajat käyttävät noin 10 % työajastaan.

Neuvoiloissa toimivat terveydenhoitajat osallistuvat esiopetuksen oppilashuoltoon monialaisissa, yksikkökohtaisissa oppilashuoltoryhmissä.

3. Toimet, joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja opiskelijoiden varhaista tukea

Yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla esiopetus- ja kouluyhteisöissä edistetään oppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Kaikki esiopetuksessa ja kouluissa toimivat työntekijät ovat velvoitettuja toteuttamaan yhteisöllistä oppilashuoltoa ja heidän on päivittäisissä toiminnoissaan edistettävä oppilaiden ja yksiköiden hyvinvointia sekä yhteistyötä kotien kanssa.

Yhteisöllistä oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko yhteisöä tukevana oppilashuoltona. Tavoitteena on hyvinvoiva yhteisö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen ja nuoren oppimista ja hyvinvointia, ehkäisee pulmia sekä ennakoii mahdollisia riskejä.

Esimerkkejä yhteisöllisestä työstä ovat muun muassa ryhmäytymiset, koulukahvilatoiminta, päihdepäivät, KiVa-koulu -toiminta, vertaissovittelu, tapahtumat ja teemapäivät, kerhotoiminta, liikunnallisuus ja toiminnallisuus lasten ja nuorten päivässä, tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta sekä vanhempainyhdistystoiminta. Kehittämisen kärjet on kuvattu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoite- ja toimenpideoosassa sekä keskeisissä periaatteissa.

Nurmijärven kunnassa toimii oppilashuollon kehittämiss ryhmä, joka koordinoi oppilashuollon kehittämistä kunnassa ja valmistelee asioita oppilashuollon ohjausryhmälle. Toimintaan sisältyy myös oppilashuollon asioista tiedottamista, toimintamallien kehittämistä, henkilökunnan kouluttamista ja monialaisen yhteistyön rakenteiden kehittämistä. Kehittämiss ryhmään kuuluvat oppilas- ja opiskelijahuollon johtaja, koulupsykologi, lasten ja nuorten terveystalvelujen vastaava terveydenhoitaja, opetustoimen koordinaattori, palvelupäällikkö (varhaiserityiskasvatus) sekä erityisopetuksen asiantuntija.

Yksikkökohtaisesti yhteisöllistä oppilashuoltoa ja lasten ja nuorten varhaista tukea edistetään yhteisöllisten ryhmien kautta (YHR) muun muassa säännöllisissä yksikkökohtaisissa kokoontumisissa, hyvinvointitietoa keräämällä ja analysoimalla sekä toteuttamalla toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Keskeistä hyvinvoinnin edistämisessä on yksiköiden henkilökunnan sekä oppilaiden ja huoltajien mukaan ottaminen.

4. Tiedot suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta sekä opiskeluhuollon laadunarvioinnista

Oppilashuollon ohjausryhmänä toimii Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmä, joka vastaa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Ohjausryhmä laatii oppilashuollon osuuden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Se suunnittelee, kehittää ja arvioi kunnan oppilashuoltoa sekä ohjaa yksikkökohtaisten oppilashuoltoryhmien toimintaa. Ohjausryhmä tukee yhteisten tavoitteiden saavuttamista sekä ohjaa yhtenäisten

toimintatapojen omaksumista ja yhteistoimintaa. Ryhmä myös organisoii ja arvioi omaa toimintaansa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013)

Ohjausryhmä kerää tietoa oppilashuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä arvioinnista eri tietolähteistä. Tällaisia tietolähteitä ovat muun muassa erilaiset kyselyt (hyvinvointikyselyt, kouluterveyskysely ja oppilashuoltoryhmien toimintakysely), yksikkökohtaiset opiskeluhuoltosuunnitelmat ja niiden arviointi sekä lukuvuosi-kohtaiset työsuunnitelmat.

Oppilashuollon kehittämissuunnitelma valmistee ohjausryhmän käsittelyä varten vuosittain keskeisiä oppilashuollon suunnittelua, toteutusta ja arviointia koskevia tietoja (esimerkiksi yksikkökohtaisten suunnitelmien keskeiset asiat ja lukuvuoden seurantatiedot). Käsittelyssä ohjausryhmä linjaa, mitä oppilashuollon toteuttamiseen liittyviä asioita seuraavan lukuvuoden aikana kehitetään ja seurataan.

5. Kehittämiskohteet

Kehittämiskohteiksi suunnitelmaan on nostettu kuulemistilaisuuksien ja seurantatiedon pohjalta seuraavat teemat.

5.1 Myönteisten kasvatusten menetelmien ja ryhmään kuulumisen edistäminen

Luotettava aikuinen...

- ajattelee positiivisesti, kuuntelee asian niin kuin se sanotaan.
- ei vähättele.
- ottaa tosissaan.
- katsoo sua ja antaa aikaa sun puhumiselle.
- katsekontakti, ei mee ohi.
- ei tee muita töitä, vaan kuuntelee.

Yläkoululaisten ajatuksia luotettavasta aikuisesta.

Vahvistava kohtaaminen alkaa turvallisen aikuisen viestistä, että minua kiinnostaa mitä sinulle kuuluu. Toimivat ja turvalliset suhteet vanhempiin, muihin aikuisiin ja ikätovereihin ovat tärkeitä lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukijoita.

Vuorovaikutustilanteessa lapsi ja nuori saa kokemuksen siitä, millaisena aikuinen hänet näkee ja tämä kokemus vaikuttaa lapsen minäkuvan muodostumiseen. Ajatukset, mielikuvat ja tunteet lapsesta imeytyvät lapseen esteettä.

Jokaisen lapsen ja nuoren parissa toimivan työntekijän on tärkeää nähdä lapsen ja nuoren vahvuudet ja auttaa heitä (ja muita) näkemään voimavarat ja mahdollisuudet lapsen elämässä. Toiveikkuuden ylläpitäminen on ydintehtävä kaikissa tilanteissa.

Toimenpiteet:

Kehitetään perhevalmennusta monitoimijaiseksi

Perhevalmennus on osa neuvolan tarjoamaa vanhemmuutta ja perheen muodostumista tukevaa toimintaa. Sitä tarjotaan etupäässä ensimmäistä lastaan odottaville. Tavoitteena on kehittää paikallista perhevalmennusta monialaiseksi yhdessä neuvolan ja alueen muiden toimijoiden kanssa. Tällöin myös perhevalmennusryhmien kokoontumiskerrat lisääntyvät ja mahdollisuudet vertaistukeen paranevat.

Tunnistetaan ja tuetaan lasten ja nuorten vahvuuksia kouluissa ja varhaiskasvatuksessa

Tavoitteena on auttaa lapsi ja nuoria tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Omiin vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin luottaminen lisäävät muun muassa elämänhallintaa ja oppimismotivaatiota sekä halua kehittyä erilaisten haasteiden edessä.

Kehitetään kouluilla tehtävää nuorisotyötä

Nuorisotyö kouluilla tarkoittaa työtä, jossa nuorisotyöntekijät toimivat kouluilla pitäen esimerkiksi päihdekasvatustunteja, ryhmätyksiä, koulukahvilatoimintaa. Toimintaa on tarkoitus edelleen kehittää painottaen yhteisöllisyyttä, ryhmään kuulumista, kiusaamisen ehkäisemistä ja koulussa viihtymistä.

Järjestetään Ihmeelliset Vuodet -vanhemmuusryhmiä 2 ryhmää/vuosi

Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmän tavoitteena on lisätä myönteisyyttä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Ryhmässä tuetaan vanhempia löytämään keinoja ja toimintatapoja tukea lapsen myönteistä käyttäytymistä erilaisissa arjen tilanteissa.

Ryhmässä käsiteltäviä keskeisiä teemoja ovat lapsen kanssa leikkiminen ja huomioiminen sekä niiden merkitys lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Lisäksi käsitellään keinoja kiittää, kehua ja kannustaa lasta sekä luoda lapselle sääntöjä ja rajoja.

Tuetaan yksinäisten lasten ja nuorten mahdollisuutta löytää itselle kaveri ryhmätoiminnan avulla

Vaikka kokemus lasten ja nuorten yksinäisyydestä näyttää vähentyneen nostivat alakoululaiset yksinäisyyden yhdeksi hyvinvointia estäväksi tekijäksi. Myös perhepalveluissa ja oppilashuollossa on oltu jonkin verran huolissaan yksinäisistä lapsista ja nuorista. Lasten ja nuorten yksinäisyyttä pyritään vähentämään järjestämällä itsensä yksinäiseksi kokevien lasten ja nuorten kerhoja monialaisena toimintana. Toiminnalla pyritään myös synnyttämään pysyviä kaverisuhteita.

Tuetaan ryhmäytymistä kouluissa ja varhaiskasvatuksessa

On tärkeää, että lapsi/nuori kokee olevansa arvokas osa omissa yhteisöissään. Ryhmään kuulumista pyritään edistämään kehittämällä ryhmäytymistä kouluissa ja varhaiskasvatuksessa. Alkuvaiheessa keskitytään erityisesti nivelvaiheisiin, kuten esiopetuksesta kouluun tai alakoulusta yläkouluun siirtymiseen. Osassa kunnan kouluissa ryhmäytymistä nivelvaiheissa on vahvistettu jo vuosien ajan. Nyt toimintaa on tarkoitus vahvistaa ja laajentaa erilaisin kokeiluina osana valtakunnallista lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa (varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitokset hyvinvoinnin tukena).

5.2 Ennaltaehkäisevien – ja varhaisen tuen palvelujen kehittäminen

Ennalta ehkäisevään ja varhaisen tuen työhön panostaminen on monelta osin tärkeää ja kannattavaa. Tälle työlle voidaan nähdä ainakin kolme keskeistä näkökulmaa 1) inhimillinen näkökulma, jossa turvataan lasten ja nuorten tasapainoinen sekä turvallinen kasvu ja kehitys 2) oikeudellinen näkökulma eli lapsen oikeuksien toteutuminen ja 3) taloudellinen näkökulma, jossa hyvällä ja toimivalla ennaltaehkäisevällä ja varhaisen tuen työllä saadaan aikaan kustannussäästöjä.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnissa näkyy polarisaatio; suuri joukko lapsista, nuorista ja perheistä voi hyvin, mutta pieni joukko voi entistä huonommin. Lapsille, nuorille ja perheille tarvitaan monipuolisia palveluja ja vaihtoehtoisia tapoja ottaa yhteyttä apua tarvitessaan.

Toimenpiteet:

Kehitetään hyvinvointia sekä kasvua ja kehitystä edistävien varhaisen tuen palvelujen kokonaisuutta kohti perhekeskus-toimintamallia.

Valtakunnallisessa lapsiperheiden palvelujen kehittämishankkeessa (LAPE) yhtenä keskeisenä teemana on perhekeskustoimintamallin kehittäminen. Perhekeskustoimintamallilla tarkoitetaan lähipalvelujen kokonaisuutta, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä sekä kasvua ja kehitystä edistävät varhaisen tuen ja hoidon palvelut. Perhekeskus palvelee kaikkia lapsia ja perheitä mukaan lukien monimuotoiset perheet, vammaisen lapsen perheet ja maahanmuuttajat. Kyseessä on tapa verkostoida nykyisin hajanaiset lasten ja perheiden palvelut ja sovittaa ne yhteen synergiaetuja tuottavasti ja lapsi- ja perhelähtöisesti siten, että jokainen lapsi ja

perhe saavat tarvitsemansa tuen ja avun. Alkuvaiheessa perhekeskustoimintaa kehitetään muun muassa seuraavin kokeiluin:

- Nurmijärven perhekummit

MLL:n kouluttamat perhekummit toimivat perheen tukena ja apuna, olematta kuitenkaan ammattilaisia. Perhekummit ovat arjessa apuna ja perhekummin kanssa voidaan yhdessä tehdä arkisia asioita. Perhekummit voivat olla avuksi, kun perheen omat tukiverkot eivät riitä tai ovat puutteelliset johtuen esim. muutosta uudelle paikkakunnalle. Perhekummit voivat tukea, esim. jos vanhemmat kokevat yksinäisyyttä tai tarvitsevat vahvistusta vanhemmuuteen.

- Maaniitun leikkipuiston ”perhekeskusverkosto”

Tavoitteena on monialaisen yhteistyön syventäminen Maaniitun leikkipuiston palveluissa. Leikkipuisto on avointa varhaiskasvatusta, jossa työskentelee kaksi ohjaajaa. Mikäli perheillä nousee avuntarpeita, heitä autetaan löytämään oikeat väylät avun saamiselle. Leikkipuistoon kehitetään jalkautuvaa monialaista toimintaa ja palveluohjausta.

Tuetaan varhaista vuorovaikutusta lapsen odotuksen ja vauvavaiheen aikana monialaisena yhteistyönä

Varhaisen vuorovaikutuksen tukea tarjotaan raskaana oleville ja vauvavaiheen perheille. Tavoitteena on, että vanhempien ja lapsen emotionaalisen suhteen pulmat havaitaan oikea-aikaisesti. Pulmiin tarjotaan oikeanlaista apua ja näin ehkäistään kehityksellisiä viiveitä ja myöhempiä kuntoutustarpeita.

Tuetaan ja autetaan perheiden selviytymistä arjessa huolehtimalla lapsiperheiden kotipalvelun ja perhetyön riittävydestä

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain (19§) mukaista ennaltaehkäisevää ja tilapäistä tukea lapsiperheille. Palvelulla tuetaan ja autetaan perheiden selviytymistä arjessa sekä vahvistetaan perheiden voimavaroja, kun vanhempien toimintakyky on alentunut. Perhetyö on koko perheen ohjausta ja neuvontaa esimerkiksi silloin, jos vanhempien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa on haasteita, perheestä puuttuvat yhteiset säännöt ja rutiinit tai nuori ei asetu vanhempien asettamiin rajoihin. Työskentelyn lähtökohtana ovat perheen omat voimavarat.

Huolehditaan lapsiperheiden kotipalvelun ja perhetyön riittävydestä sekä tarvittaessa tarjotaan myös intensiivistä palvelua. Kunnan omaa palvelua täydennetään ostopalvelulla.

Tuetaan vanhempia väkivallattomaan kasvatukseen ja autetaan lähisuuhdeväkivaltaa kokeneita perheitä

Lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevät ovat omalla vuorovaikutustavallaan, asenteellaan ja suhtautumisellaan tärkeässä tehtävässä myönteisen kasvatuksen vahvistamisessa. Väkivallaton ja kannustava kasvatusta tukee lapsen terveen itsetunnon rakentumista ja antaa pohjan tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymiselle.

Toimivat ja turvalliset suhteet vanhempiin, muihin aikuisiin ja ikätovereihin ovat tärkeitä lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukijoita. Vuorovaikutustilanteissa lapsi ja nuori saa kokemuksen siitä, millaisena aikuinen hänet näkee ja tämä kokemus vaikuttaa lapsen minäkuvan muodostumiseen.

Palveluissa ohjataan ja tuetaan vanhempia sekä pienissä arjen pulmissa, että haastavammissa tilanteissa. Vanhemmilta kysytään, miten heidän arkensa sujuu ja miten ristiriitatilanteita perheissä ratkaistaan. Keskusteluissa on oleellista ottaa esiin myös lapsen näkökulma, miltä asiat lapsen kokemana tuntuvat.

Yhteistyö eri lapsiperhetoimijoiden kesken on välttämätöntä väkivallan ehkäisemisessä. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa työskentelevien on tärkeä kyetä tunnistamaan väkivaltaa ja sen uhka, riskitekijät, merkit ja seuraukset sekä kaltoinkohtelun ilmiöt. Näihin puututaan aktiivisesti myös lasta kuullen.

Kunnassa toimii monialainen lähisuuhdeväkivallan tukiryhmä. Sen tehtäviin kuuluvat muun muassa hyvien paikallisten käytänteiden kehittäminen lähisuuhde- ja perheväkivallan vastaiseen työhön, konsultatiivinen tuki työntekijöille, aiheeseen liittyvistä koulutuksista tiedottaminen sekä toimintaohjeiden päivittäminen. Ryhmään kuuluu kunnan toimijoiden lisäksi järjestöjen, seurakunnan ja poliisin edustajia.

Koulu- ja varhaiskasvatus kehittävät joustavan alkuopetuksen rakennetta kuntaan (6-8-vuotiaiden opetusryhmät)

Joustavassa alkuluokassa esiopetuksen ja alkuopetuksen 1. ja 2. vuosiluokan oppilaat opiskelevat yhdessä lastentarhanopettajan ja luokanopettajan ohjauksessa. Opetuksessa ja opiskelussa huomioidaan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien tavoitteet ja sisällöt. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän opettajien ja ohjaajien sekä muiden ryhmän aikuisten toimesta. Yksilöllisiä oppimispolkuja tuetaan muun muassa eriyttämällä ryhmän oppilaita osaamistason mukaisesti sekä hyödyntämällä vertaisoppimisen ja -tuen käytäntöjä ryhmien työskentelyssä.

5.3 Hyvinvointia edistävien elintapojen vahvistaminen

Terveellinen elämä koostuu monesta eri hyvinvointia edistävästä asiasta kuten hyvästä ravinnosta, liikunnasta ja riittävästä unesta. Lapsena ja nuorena opitut terveelliset elämäntavat kantavat läpi elämän. Ravintotottumukset vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin, mielialaan ja jaksamiseen.

Liikkumalla saa energisen ja hyvän olon ja se vaikuttaa mielialaan ja terveyteen. Suomessa ainoastaan kolmasosa kouluikäisistä suomalaisista pojista ja viidesosa tytöistä liikkuu suositusten verran.

Lasten ja nuorten kehittyminen, kasvaminen ja myös liikunnasta palautuminen edellyttävät riittävä nukkumista ja lepäämistä. Liian lyhyt tai katkonainen yöni huonontaa muistamista, oivaltamista ja tiedon sekä taitojen oppimista niin opiskelussa kuin harrastuksissakin.

Toimenpiteet:

Edistetään lasten liikkumista varhaiskasvatuksessa ja kaikilla kouluasteilla

Lapsuuden ja nuoruusajan liikuntaerot ovat merkittävä tekijä kansanterveyden kannalta. Lapsuuden aikainen liikunta-aktiivisuus on yhteydessä liikunnan harrastamiseen aikuisuudessa. Lapsuusajan liikuntatottumuksiin vaikuttamalla voidaan saavuttaa pitkällä tähtäimellä positiivisia terveysvaikutuksia, sillä liikuntakyky on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Liikunta edistää sekä henkistä että fyysistä terveyttä ja vaikuttaa yleiseen toimintakykyyn sekä elämänlaatuun.

Liikunnan avulla voidaan hallita stressiä, parantaa unen laatua ja helpottaa nukahtamista. Liikunta tarjoaa myös mahdollisuuden sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitoon.

Liikuntaa ja liikkumisen mahdollisuuksia kehitetään erilaisten hankkeiden (Liikkuva koulu- ja Liinu-hanke) avulla niin kouluissa kuin varhaiskasvatuksessakin. Liikkuva koulu-hankkeen avulla tavoitetaan perusopetuksen oppilaat ja 2. asteen opiskelijat ja Liinu-hankeella varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa olevat lapset. Lisäksi Nurmijärven Liikunta Sankarit -pilotti tarjoaa esikouluikäisille lapsille mahdollisuuden tutustua eri lajeihin. Toiminnan tavoitteena on kannustaa lapsia liikkumaan, kokeilemaan rohkeasti eri lajeja ja löytämään oma laji ja ilo liikkumiseen.

Tavoitteena on vakiinnuttaa toiminnan hyviä käytäntöjä osaksi koulun ja varhaiskasvatuksen arjen toimintaa. Lisäksi liikkumisen mahdollisuuksia parannetaan kehittämällä koulujen piha-alueita ja lähiliikuntapaikkoja.

Järjestetään kerho- ja harrastustoimintaa kouluilla koulupäivän yhteydessä

Kerhotoiminnan ja harrastustoiminnan kehittämisen tavoitteena on oppilaiden hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen tukeminen. Toiminnasta saatavien onnistumisten ja osallisuuden kokemusten kautta voidaan edistää oppilaiden myönteisen minäkuvan kehitystä. Toiminta antaa mahdollisuuden mielekkääseen ohjattuun tai omatoimiseen toimintaan ennen tai jälkeen koulupäivän sekä tarjoaa uusia kiinnostuksen kohteita.

Kerhotoiminnan kehittämiseen on saatu uutta hankerahaa ja tällä hetkellä lisärahoitus kerhotoiminnan kehittämiseksi on vuoden 2018 loppuun asti. Tavoitteena on, että koulut järjestävät koulukohtaisesti erilaisia kerhoja. Harrastusmahdollisuuksia lisätään kouluilla tiivistämällä yhteistyötä seurojen, yhdistysten ja opistojen kanssa.

Kannustetaan lapsia ja nuoria lukemaan kirjoja monipuolisesti

Nykyään lapset ja nuoret lukevat enemmän kuin koskaan. Tekstejä luetaan sosiaalisesta mediasta ja netistä. Tällöin lukeminen on suurilta osin nopeaa silmäilyä. Lasten ja nuorten lukemisen olisi kuitenkin hyvä olla sekä pitkäjänteisempää että monipuolisempaa ja lukukokemuksiin tulisi kuulua myös kirjoja joita luettaessa kielitaju kehittyy ja sanavarasto laajenee.

Lukeminen tukee kirjoittamista. Lukeminen ja kirjoittaminen yhdessä kehittävät ajattelutaitoja. Pitkäjänteinen lukeminen opettaa keskittymään, näkemään vaivaa ja hahmottamaan kokonaisuuksia. Luetut kirjat sivistävät ja kehittävät mielikuvitusta. Lukemalla kehitetään lukutaitoa, joka kehittää ongelmanratkaisukykyä ja matemaattista päättelyä.

Kiinnostusta lukemiseen pyritään ylläpitämään ja lisäämään jatkossakin kirjaston kirjavinkkauksilla niin kirjastossa kuin kouluhin jalkautumalla. Nuorten lukupiiritoimintaa pyritään laajentamaan jatkossa useampaan kirjastoon.

Kehitetään päiväkotikäisille ja koululaisille suunnattu kirjasto- ja kulttuuripalvelujen pedagogista toimintaa

Kirjasto- ja kulttuuripalveluissa luodaan yhteinen ”Kulttuuripolku”. Kyseessä on palvelu, joka käsittää kirjasto- ja kulttuuripalvelujen alle kouluikäisille ja koululaisille suunnatun toiminnan ja palvelut. Lisäksi museon osalta jokaiselle Nurmijärven viidesluokkalaiselle tarjotaan mahdollisuus vierailulla oman kunnan museossa. Tällä halutaan vahvistaa oppilaiden suhdetta kotikuntaan. Oman henkisen ja aineellisen kulttuuriperinnön tunteminen ja ymmärtäminen lisäävät oman kotiseudun arvostusta. Paikallisidentiteettiä tukemalla luodaan vastuullisuudentunnetta ja yhteisöllisyyttä.

Kehitetään koulujen ja päiväkotien pihoja liikkumiseen kannustaviksi

Koulujen ja päiväkotien pihojen kunnostuksia tehdään tarveselvitysten pohjalta. Kunnanvaltuusto on päättänyt, että vuosittain kunnostetaan aina yhden päiväkodin ja koulun pihat.

5.4 Lasten ja nuorten koulunkäynnin, opiskelun ja elämänhallinnan tukeminen

Riittävä koulussa ja opiskeluissa pärjääminen on hyvinvointia suojaava ja syrjäytymistä ehkäisevä tekijä. Ainoastaan peruskoulun käyneet mm. työllistyvät huonommin kuin enemmän koulutetut ja heidän työuransa ovat lyhemmät kuin korkeammin koulutetuilla. Pelkän peruskoulun suorittaneilla on lisäksi useissa tutkimuksissa havaittu terveyteen ja etenkin psyykkiseen terveyteen liittyviä ongelmia sekä muita elämänhallinnan ongelmia. Tärkeää on toimia niin, että kaikki nuoret saavat jatko-opiskelupaikan peruskoulun jälkeen ja tukea heitä opiskeluissa niin etteivät he joutuisi keskeyttämään opintojaan.

Tuetaan nuoria matalalla kynnyksellä, elämän hallinnan ohjauksella, työllistymis - koulutus-, ja harrastusasioissa

Ohjaamo on nuorten alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen palvelupiste, jonka toimintamalli rakentuu monialaisesti tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea tarjoavasta, eri hallinnonalojen peruspalveluista ja laajasta yhteistyöverkostosta. Nurmijärvellä ohjaamotoiminnan yhteyteen perustetaan monialainen ryhmä, joka käsittelee yli 17-vuotiaiden nuorten asioita. Ryhmä kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa.

Järjestetään stressinhallintaryhmiä opiskelijoille (Maestro ryhmät)

Maestroon (stressinhallintakurssi nuorille, masennuksen ehkäisyä stressinhallintaa oppimalla) voivat osallistua 13-18-vuotiaat nuoret, jotka tarvitsevat uusia stressinhallintakeinoja eri syistä johtuvaan stressiin tai joilla on lievää stressi- tai masennusoireilua.

Maestro-kurssilla opetellaan uusia stressinhallintakeinoja ja ongelmanratkaisutaitoja. Nämä taidot auttavat nuorta selviytymään stressaavista ja kuormittavista elämäntilanteista, jotka voivat aiheuttaa ja ylläpitää masennusoireilua. Maestro-kurssin tavoitteena on nuorten omien selviytymis- ja stressinhallintataitojen lisääminen ja vahvistaminen sekä masennuksen ehkäiseminen.

Nurmijärvellä pyritään järjestämään Maestro ryhmiä oppilaille yläkouluissa ja opiskelijoille toisella asteella sekä motivointiryhmä oppilaille yläkoulussa.

Vahvistetaan monialaista yhteistyötä koulupoissaoloihin liittyen

Nuorten hyvinvoinnissa näkyy polarisaatio: suuri joukko nuoria voi hyvin, käy koulua ja harrastaa, mutta pieni joukko voi entistä huonommin. Huonosti voivat lapset ja nuoret eivät kykene säännölliseen koulunkäyntiin, eivätkä muuhunkaan iänmukaiseen toimintaan. Heillä voi olla haasteita kaverisuhteissa ja eristäytymistä kotiin. Usealta lapselta ja nuorelta puuttuu riittävä aikuisen tuki koulutyölle. Koulusta pois jättäytyvien lasten ja nuorten auttaminen ruuhkautuneissa palveluissa on vaikeaa, koska he tarvitsevat yksilöllistä, intensiivistä ja kotiin jalkautuvaa tukea. Tarvitaan siis uudenlaisia keinoja kotiin jäävien oppilaiden tukemiseksi.

Tunnistetaan ja tuetaan lapsia ja nuoria, joilla on huomioonotettavia erityispiirteitä kasvussaan ja kehityksessään

Neuropsykiatrisia piirteitä omaavien lasten ja nuorten ohjaaminen edellyttää sitä, että heidän kanssa työskentelevillä on valmiuksia havaita ja tunnistaa erityispiirteet lapsissa/nuorissa ja käyttää heidän kanssaan monipuolisia toimintatapoja myönteisen kasvun ja kehityksen tueksi. Tällaiset erityispiirteet saattavat aiheuttaa muun muassa oppimisvaikeuksia, hankaluuksia koulunkäynnissä sekä ongelmia sosiaalisissa suhteissa. Erityispiirteistä johtuvat mahdolliset pulmat on syytä havaita ja niihin tulee tarttua riittävän varhain.

5.5 Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistäminen oppilashuoltoa kehittämällä

Jaetaan ammatillista osaamista lapsen ja nuoren auttamiseksi ja nimetään tarvittaessa vastuutyöntekijä lapsen/nuoren rinnalle

Lapsen/nuoren ja perheen tueksi saatetaan tarvita useita eri auttajatahoja. Monitoimijaisissa tilanteissa on tärkeää selkeyttää eri tahojen yhteistyötä ja varmistaa verkoston voimavarojen yhdistyminen. Vastuuhenkilön nimeämisellä varmistetaan tiedonkulkua monitoimijaisissa tilanteissa ja turvataan koordinaatio.

Otetaan käyttöön tunne- ja sosiaalisia taitoja vahvistavia menetelmiä, joilla tuetaan ryhmään kuulumista

Kyky havaita ja tiedostaa omia tunteita on itsetuntemuksen perusta. Tunnetaitoja tarvitaan myös toisten tunteiden havaitsemisessa ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Omien tunteiden ymmärtäminen auttaa ymmärtämään myös toisten tunteita. Tunneilmaisuus tarkoittaa kykyä tuoda julki ne tunteet, jotka ovat tarpeen ilmaista. Se tarkoittaa niin kykyä näyttää myönteisiä tunteita kuin kykyä hallita hankaliakin tunteita niin, että ne eivät muutu haitallisiksi.

Myönteisten tunteiden monipuolinen näyttäminen luo hyväksyvän, tukevan ja turvallisen ilmapiirin. Turvallisessa ympäristössä on mahdollista näyttää ja käydä läpi myös hankalia tunteita, kuten omaa heikkoutta ja haavoittuvuutta.

Painotetaan koulutussuunnitelmissa mielen hyvinvoinnin tukemisessa tarvittavaa osaamista

2017 kouluterveyskyselyn tulokset herättivät huolta lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnista. Kyselyn mukaan huolissaan mielialastaan viimeisen vuoden aikana on ollut yli neljännes oppilaista. Tytöt ovat olleet huolestuneimpia mielialastaan ja kokevat ahdistuneisuutta enemmän kuin pojat. Neljäs- ja viidesluokkalaisista hieman yli 15 % vastaajista (yli 18 % tytöistä) koki kyselyn tekoaikaan mielialaan liittyviä ongelmia. Jotta mielialaan liittyvissä asioissa voitaisiin toimia ennaltaehkäisevästi ja asioihin varhaisesti tarttuen, on myös panostettava henkilöstön osaamiseen asiassa.

6. Tavoite- ja toimenpideoasio vuosille 2017–2021

Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Myönteisten kasvatusmenetelmien kehittäminen ja ryhmään kuulumisen edistäminen	Kehitetään perhevalmennusta monitoimimaiseksi.	Lasten ja nuorten terveystalvelut, (perhekeskus, psykologit, perhetyö, fysioterapia)	Jatkuva asiakaspalautteen kerääminen Toteutuneet perhevalmennuskerrat
	Tunnistetaan ja tuetaan lasten ja nuorten vahvuuksia varhaiskasvatuksessa ja kouluissa.	Varhaiskasvatus ja koulutuspalvelut	Vahvuuspedagogiikan tietoinen käyttöönotto varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Suunnitelma asiasta kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan/esiopetuksen ja koulun lukuvuosisuunnitelmaan ja arvioidaan itsearviointina. Kouluterveyskysely/Osallisuus ja koulunkäynti
	Tuetaan ryhmäytymistä kouluissa ja varhaiskasvatuksessa.	Varhaiskasvatus-, koulutus- ja nuorisopalvelut, Psykologi- ja kuraattoripalvelu (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, LAPE)	Suunnitelma asiasta kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan/esiopetuksen ja koulun lukuvuosisuunnitelmaan ja arvioidaan itsearviointina. Kouluterveyskysely/Osallisuus
	Kehitetään kouluilla tehtävää nuorisotyötä.	Koulutus- ja nuorisopalvelut	Jalkautuvan nuorisotyön määrä kouluilla

	Järjestetään Ihmeelliset Vuodet-vanhemmusrhymiä 2 ryhmää/vuosi.	Perheneuvola ja perhetyö sekä ryhmiin perheitä ohjaavat tahot Koulutettujen ohjaajien määrän lisääminen.	Palautekysely ryhmän jälkeen Toteutuneiden ryhmien ja osallistujien määrä Koulutettujen ohjaajien määrä
	Tuetaan yksinäisten lasten ja nuorten mahdollisuutta löytää itselle kaveri ryhmätoiminnan avulla.	Psykologi- ja kuraattoripalvelut Nuorisopalvelut	Toteutuneiden ryhmien ja osallistujien määrä Ryhmistä kerätty palaute
Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palvelujen kehittäminen	Kehitetään hyvinvointia sekä kasvua ja kehitystä edistävien varhaisen tuen palvelujen kokonaisuutta kohti perhekeskus-toimintamallia.	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)	Uuden toimintamallin muodostuminen ja käynnistyminen Kokeiluista kerätty palaute
	Tuetaan varhaista vuorovaikutusta lapsen odotuksen ja vauvavaiheen aikana monialaisena yhteistyönä.	Odottavien vanhempien ja lapsiperheiden kanssa työskentelevät tahot	Asiakaspalaute
	Tuetaan vanhempia väkivallattomaan kasvatukseen ja autetaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneita perheitä.	Pidetään teemaa aktiivisesti yllä eri palveluissa Järjestetään säännöllisiä koulutuksia lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimiville tahoille väkivallan	Lastensuojelun ja sosiaalihuollon vireille tulon syyn seuranta ATH-tutkimus: Väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (%) Järjestetyt koulutukset

		tunnistamiseksi sekä puheeksi ottamiseksi. Lähisuhdeväkivallan tukiryhmä Kaikki lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevät	
	Kehitetään joustavan alkuopetuksen (0-2 lk:t) rakennetta kuntaan (6-8-vuotiaiden opetusryhmät).	Koulutus- ja varhaiskasvatuspalvelut	6-8-vuotiaiden opetusryhmien määrät
Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Hyvinvointia edistävien elintapojen vahvistaminen	Edistetään lasten liikkumista varhaiskasvatuksessa ja kaikilla kouluasteilla.	Liikunta-, varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut Liikkuva koulu-hanke Varhaiskasvatuksen lasten liikkumista edistävä hanke	Kouluterveyskysely, elintavat/liikkuminen Tea-viisari Yksikkökohtaiset nykytilan arvioinnit Toteutuneet tapahtumat
	Järjestetään kerho- ja harrastustoimintaa kouluilla koulupäivän yhteydessä.	Koulutuspalvelut yhteistyössä opistojen ja yhdistysten kanssa	Toteutuneen kerhotoiminnan ja osallistujien määrä
	Kannustetaan lapsia ja nuoria lukemaan kirjoja monipuolisesti. Kehitetään päiväkotikäisille ja koululaisille suunnattu kirjasto- ja kulttuuripalvelujen pedagogista toimintaa.	Kirjastopalvelut Koulutuspalvelut	Toteutuneet kirjavinkkaukset Kouluterveyskysely (hyvinvointi, osallisuus ja vapaa-aika-osio)

	Kehitetään koulujen ja päiväkotien pihoja liikkumiseen kannustaviksi.	Tekninen keskus Koulutuspalvelut ja varhaiskasvatuspalvelut	Kunnostetut ja rakennetut koulun ja varhaiskasvatuksen pihat Tea-viisari
Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Lapsen ja nuoren koulunkäynnin, opiskelun ja elämänhallinnan tukeminen	Tuetaan nuoria matalalla kynnyksellä, elämän hallinnan ohjauksella, työllistymis - koulutus-, ja harrastusasioissa.	Nuorten kanssa työskentelevät Ohjaamo-toiminta ja etsivä nuorisotyö	Nuorisotyöttömyys Pajatoimintaan osallistuneiden lukumäärä Opiskelunsa keskeyttäneiden lukumäärä
	Järjestetään stressinhallintaryhmiä opiskelijoille (Maestro ryhmät).	Kuraattoripalvelut	Toteutuneet ryhmät ja osallistuneiden määrä Ryhmistä kerätty palautta
	Vahvistetaan monialaista yhteistyötä koulupoissaoloihin liittyen.	Kouluikäisten lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tahot	Uudet toimivat toimintamallit
Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja resurssit	Arviointimittarit
Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistäminen oppilashuoltoa kehittämällä	Jaetaan ammatillista osaamista lapsen ja nuoren auttamiseksi ja nimetään tarvittaessa vastuutyöntekijä lapsen/nuoren rinnalle.	Lasten ja nuorten palveluissa toimivat työntekijät	Asiakkaan ympärillä on verkosto ja asiakkaalle on nimetty vastuutyöntekijä. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden itsearviointi (tieto kootaan kyselyllä)

	Otetaan käyttöön tunne- ja sosiaalisia taitoja vahvistavia menetelmiä, joilla tuetaan ryhmään kuulumista.	Varhaiskasvatus Koulu	Henkilöstö hyödyntää työssään em. menetelmiä, jotka on kirjattu yksikkökohtaisiin oppilashuollon suunnitelmiin.
	Painotetaan mielen hyvinvoinnin tukemiseen tarvittavaa osaamista ja se näkyy lasten ja nuorten kanssa työskentelevien koulutussuunnitelmissa.	Varhaiskasvatus Koulu Nuorisotoimi Oppilashuolto	Suunnitellut ja toteutuneet koulutukset koulutussuunnitelmissa Koulutetun henkilöstön määrä

7. Arviointi ja seuranta

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutuminen edellyttää yhtenäistä johtamista sekä poliittisten päättäjien, eri viranomaisten, kunnan eri toimialojen, työntekijöiden, järjestöjen ja nurmijärveläisten sitoutumista suunnitelman toteuttamiseksi.

Hyvinvointisuunnitelman seurantaryhmänä toimii lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmä. Se vastaa suunnitelman viemisestä arjen toiminnaksi ja sen toimenpiteiden toteutumisesta sekä seuraa ja arvioi suunnitelmaa. Tämän suunnitelman päivittämisestä vastannut työryhmä huolehtii seurantaan liittyvien tilaisuuksien toteutuksista ja kokoaa seurantatietoa ohjausryhmän arvioinnin tueksi.

Aikaisemmassa suunnitelmassa sovittujen sekä hyvinvointikertomuksessa esiin nostettujen seutukunnallisten indikaattoreiden lisäksi tämän suunnitelman seuraamiseksi haetaan konkreettisempaa paikallista tietoa. Yksi keskeinen osa on kokemustiedon keräämisellä, jota saadaan erilaisissa keskustelu- ja kuulemistilaisuuksissa. Tällaiset tilaisuudet toimivat osaltaan arvioinnin tukena, mutta ovat jo osa seuraavan suunnitelman päivittämistä. Tavoitteena on, että vuosittain järjestettäviin tilaisuuksiin osallistuu mahdollisimman monia asiaan liittyviä eri tahoja yhtä aikaa (lapsia, nuoria, vanhempia, työntekijöitä, lautakuntien jäseniä jne.) .

Keskeiset seurannan ja arvioinnin kohteet voidaan ryhmitellä seuraavasti:

